Po svetu

Kako se dela zgodovina

Po svetu se kar naprej nekaj dogaja. In ko se enkrat zgodi, postane zgodovina. Tisti, ki zgodovino delajo, njeni akterji, to počnejo v utvari, da se godi po njihovi volji. Pa se ne. Kar se zgodi, ni po volji nobenega od njih ...

Miha Naglič

Temeljno spoznanje

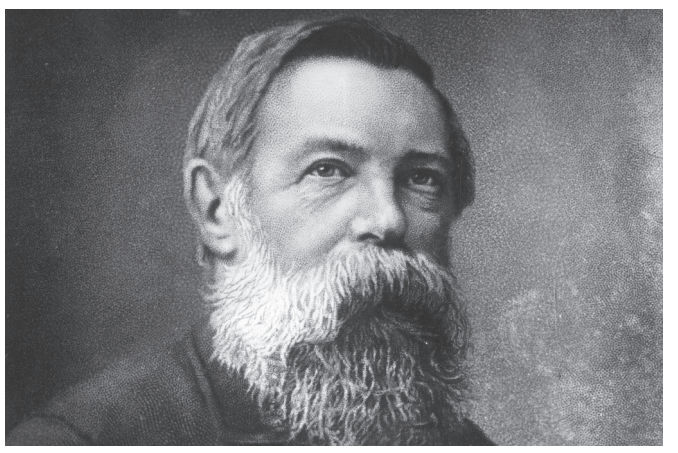
O načinih in rezultatih zgodovinskega dogajanja razmišlja filozofija zgodovine. Zgodovinarji sami, še posebej pa filozofi se trudijo razložiti, kako se dela zgodovina. Eno boljših razlag, kar jih poznam, je zapisal Marxov prijatelj Friedrich Engels, ko je razmišljal o razliki med zgodovinskim razvojem v naravi in družbi. »Toda razvojna zgodovina družbe se v eni točki izkaže za bistveno drugovrstno od narave. V naravi so – kolikor pustimo vnemar učinkovanje človeka nazaj na naravo – zgolj brezzavestni slepi agensi, ki učinkujejo drug na drugega in v katerih iz-menični igri pride do veljave obči zakon. Od vsega, kar se zgodi – niti od brezštevilnih navideznih naključnosti, ki postanejo vidne na površju, niti od končnih rezultatov, ki potrjujejo zakonitost znotraj teh naključnosti –, se nič ne godi kot hoten zavesten smoter. Nasprotni temu so delujoči v zgodovini družbe sami z zavestjo obdarjeni ljudje, delujoči s premislekom ali strastjo, prizadevajoči se za določene smotre; nič se ne zgodi brez zavestne namere, brez hotenega cilja. Toda ta razloček, naj bo za zgodovinsko preiskovanje zlasti posameznih dob in dogodkov še tako pomemben, ne more nič spremeniti dejstva, da tok zgodovine obvladujejo notranji obči zakoni. Zakaj tudi tu vlada na površju, kljub zavestno hotenim ciljem vseh posameznikov, na splošno navidez naključje. Le redko se zgodi hoteno, v večini primerov se križajo in si oporekajo ti mnogi hoteni nameni ali so ti nameni sami že vnaprej neizvedljivi ali sredstva nezadostna. Tako trčenja brezštevilnih posamičnih volj in posamičnih delovanj porode na zgodovinskem področju stanje, ki je čisto analogno tistemu, ki vlada v brezzavestni naravi. Nameni dejanj so hoteni, ampak rezultati, ki dejansko slede iz dejanj, niso hoteni, ali kolikor se sprva vendarle zdi, da ustrezajo hotenemu cilju, imajo naposled čisto druge nasledke od hotenih.« Tako je razmišljal Engels v knjižici z naslovom Ludwig Feuerbach in konec klasične nemške filozofije, prvič je izšla leta 1886. Štiri leta pozneje (1890) je v pismu Josefu Blochu svoje razmišljanje povzel še krajše in še bolj jedrnato. »Drugič pa se dela zgodovina tako, da končni rezultat zmeraj izhaja iz konfliktov mnogih posameznih volj, od katerih je spet vsaka od množice posameznih življenjskih razmer narejena za to, kar je; to je torej brez števila sil, ki se križajo med seboj, neskončna grupa paralelogramov sil, iz katerih izhaja rezultanta – zgodovinski dogodek –, ki ga je spet mogoče gledati kot produkt neke moči, ki kot celota deluje nezavedno in brez volje. Zakaj kar hoče vsak posamezni, preprečuje vsak drug, in kar izide nazadnje, je nekaj, česar ni hotel nobeden. Tako poteka dosedanja zgodovina na način naravnega procesa in je tudi bistveno podvržena istim gibalnim zakonom ...«

Aktualno stanje

»Zakaj kar hoče vsak posamezni, preprečuje vsak drug, in kar izide nazadnje, je nekaj, česar ni hotel nobeden.« Mar ni to sijajna misel? Uporabimo jo za poskus razlage aktualnega dogajanja v Ukrajini. Putin jo je napadel z namenom, da bi jo pokoril, a mu to očitno ne uspeva, ruska avantura postaja vse bolj sramotna in zločinska. Zelenski, ki je bil še pred leti kabaretni igralec, se je na čelu obrambe svoje države izkazal kot izvrstni voditelj, a si je težko predstavljati, da bi mu kdaj uspelo povrniti ozemlja, ki jih je zasedla Rusija, nazaj v ukrajinski okvir in pod ukrajinsko suverenost. Zlasti Krima ne. Zahod z ZDA na čelu ima v tem dogajanju spet svoj račun. Predsednik Joe Biden vodi na ukrajinskih tleh svojo vojno z Rusijo. Ši Džinping podpira Putina, a se hkrati zaveda, da bi eskalacija tega konflikta ogrozila kitajski načrt, da do leta 2049, ob stoletnici komunistične Kitajske, ta postane najmočnejša država tega sveta. Putin sanja o ponovni vzpostavitvi nekdanjega ruskega in sovjetskega imperija, a bo, če bo tako slabo nadaljeval, ogrozil obstoj sedanje Ruske federacije. Amerika hoče ostati prva sila tega sveta in vidi ruski poraz kot prvi korak v onemogočanju kitajske ambicije, da prva sila postane ona ... Rečeno z Engelsom: kar hoče vsak posamezni od imenovanih treh predsednikov in njihovih zaveznikov, preprečuje vsak drug, in kar bo izšlo nazadnje, bo nekaj, česar ni hotel nobeden od njih ...

Končni rezultat

In kaj bo to, kakšen bo končni rezultat? Tega žal nihče ne ve, to bomo šele videli. V tem trenutku lahko samo upamo, da bo dosežen kompromis, ki bo prinesel vsaj začasni mir, in da se ne bo zgodil najslabši možni scenarij – jedrski spopad. Tudi slab mirovni kompromis je boljši od jedrske katastrofe.

Friedrich Engels (1820–1895) v starih letih, ko je zapisal tudi nekaj izvirnih pogledov na vprašanje, kako se dela človeška zgodovina / Foto: Wikipedija

Srečanje voditeljev BRICS: Brazilije, Rusije, Indije, Kitajske in Južne Afrike v Osaki, Japonska, 27. junija 2019. Lahko te države ogrozijo svetovni primat ZDA? / Foto: Wikipedija

Predsednika Biden in Ši Džinping sta se nazadnje srečala na vrhu držav G20 na Baliju, 14. novembra 2022. V resnici nista tako prijateljska kot na sliki. / Foto: Wikipedija

Nove knjige (678)

Céleste in Marcel

Miha Naglič

»Rad je imel takšen oddih, preden ga je posrkal mondeni Pariz. V takšnih trenutkih se je lahko zasanjal, potegnil na dan svojo beležnico in preprosto opazoval dogajanje, kot Reynaldov pes Zadig, katerega je visoko čislal, če sodimo po nekem pismu, ki ga je nanj naslovil ob podobni priložnosti. Imel je kaj videti: mladoživ, hrupen semenj ob zvokih džezovskega orkestra. Med balerinami Ballets russes je prepoznal Olgo Khokhlovo, novo ženo slikarja Pabla Picassa. In očitno sta Schiffova povabila same tridesetletnike, kvečjemu še štiridesetletnike. Ti pač niso nosili nageljna v gumbnici, temveč frajerske svilene šale. Moški – bronasto zagoreli, z zlatimi prameni v laseh – so imeli lica ves čas raztegnjena v širok bel nasmeh. Nobene pleše ni bilo na spregled, nobenega rdečega nosu, sršečih obrvi, visečih lic, vampov, vodenice, sivih las. Kako je to mogoče? So to mar zamolčani otroci Lionela Hauserja, Pierrea de Polignaca, Daniela Halevyja, Rotha, Cocteauja, Moranda? Ampak ti niso nikoli omenjali kakih otrok. In ženske! Kratko postriženi, beneško plavi ali vranje črni lasje so jim dajali poreden videz. Na sebi so imele obleke, ukrojene v A-linijo, in salomejke, okrašene z okrasnimi kamenčki, v naročju pa je ena imela grifona v večerni toaleti, druga pa čivavo, kot angleška kraljica. Nekatere so spominjale na gospe Greffhule, Straus, Scheikevitch, Elisabeth de Clermont-Tonnerre, Colette, knežno Soutzo. Vendar niso mogle biti one: od kod jim ta lička, te sočne ustnice, marcel-ondulirane trajne in oprsja kalibra ameriških zvezdnic? /.../ V tistem se je primajal ata Joyce, trebuh ga je komaj nosil, in pometal za sabo s svojim plaščem iz lodna. Čedalje več se je govorilo o Uliksesu, ki je omajal zakonitosti romanopisja, kar mu je po njegovem najbrž dajalo pravico, da se z dublinskim naglasom zadere: 'Saj ga poznam, star pisatelj je!' Pa ne, da je ta debelokožec cikal name? 'Marcel, oh my dear, you so fine, dragi Marcel, kakšna čast.'« (str. 226–227)

V gornjem odlomku je popisan eden zadnjih izletov Marcela Prousta v mondeni Pariz. Ta »pionir sodobnega romana« je večino svojih dni preživel v svojem stanovanju in v postelji, kjer je tudi pisal. A v gornjem opisu ni glavne junakinje te knjige: Proustove »pomočnice« Céleste, s katero sta skupaj preživela zadnja leta pisateljeva življenja. Ni bila njegova ljubica v smislu priležnice, bila je veliko več kot to, njuno razmerje je nabito z močno erotiko, ki pa se ne končuje v postelji. Kako pa se? Berite.

Jocelyne Sauvard, Céleste in Marcel, prevedla Vesna Velkovrh Bukilica, Celjska Mohorjeva družba, Celje, 2022, 268 strani

